

UN TOPOR ENEOLITIC DIN ARAMĂ DESCOPERIT LA COMĂNEȘTI (SUCEAVA)

DE

MUGUR ANDRONIC

Cu prilejul cercetărilor arheologice de teren efectuate în arealul bazinului hidrografic al Solonețului, m-am avut posibilitatea să identificăm și să recuperăm (pentru a fi inventariat și apoi folosit expozițional) un obiect plat din aramă.¹

Piesa a fost descoperită cu mai multe decenii în urmă, cu ocazia săpării unei gropi pentru var în apropierea stației SNCFR Soloneț a satului Comănești, din comuna Botoșana. Cercetarea periegetică a terenului înconjurător locului vechii descoperiri – în primul rând grădinile familiilor Bleorțu Constantin și Strugaru Ecaterina – nu au dus decât la identificarea sporadică a câtorva fragmente ceramice modelate numai cu mâna, arse în general la cămăzuiu, cu cioburi pisate în compoziție, din care doar unul poate fi atribuit cultural cu certitudine. Acesta a fost ars oxidant, fiind negru, lustruit la exterior și are caneluri paralele dispuse „în hirlandă”, fiind astfel încadrat în Hallstatt. Deci, deoarece nu există în vecinătate apropiere pe o rază de câțiva kilometri nici o așezare de epocă microzona bazinului Solonețului fiind în cercetare periegetică de către autor de nouă ani), considerăm această unealtă drept o descoperire izolată.

Toporul, în greutate de 325 g, are forma unei dălți (vezi figura), suprafețele sale prezentând efectele clare ale proceselor de oxidare care s-au produs în timp, pe anumite mici porțiuni ele continuând să producă epurări verzui deschis cu un caracter malign.

Analizele de laborator au relevat date interesante.² În primul rând avem de-a face cu o compoziție chimică care ne demonstrează că toporul a fost făcut din *cupru nativ* (probabil din zăcămintele ce se găsesc în N-V Moldovei).³ În al doilea rând, structura sa metalografică se caracterizează prin prezența grăunților poligonale maclate, care exclud în mod normal relucrarea metalului prin topire și deformarea astfel a structurii sale intime, ceea ce înseamnă practic că toporul a fost realizat numai prin *batere la rece*.

După cum se știe, acest tip de topor plat din aramă reproduce modelele topoarelor din piatră șlefuită și este cunoscut în neolitic și eneolitic pe areale întinse din România. El apare relativ frecvent – ținând cont de raritatea obiectelor din acest metal – în cadrul culturii Gumelnița (în variantele Gumelnița și Coteana), Sălcuța sau Cucuteni, cât și în eneoliticul transilvănean.⁴

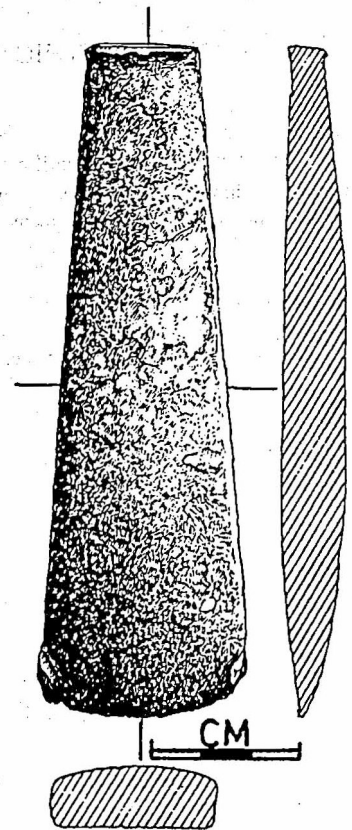

Fig. 1. Topor eneolitic din aramă (Comănești-Suceava).

¹ Expus în cadrul expoziției de bază a secției de istorie a Muzeului Național al Bucovinei din Suceava, are numărul de inventar B/674. Mihai Morar, fiul descoperitorului, ne-a oferit obiectul în sine și informațiile necesare, drept pentru care îi mulțumim și cu această ocazie.

² Rămânem recunoscători și prof. ing. Băncescu Nicolae de la Institutul de subingineri din Suceava, care, în urma investigațiilor de laborator, apreciază astfel compoziția chimică a metalului component: Cu – 99,176%, Fe – 0,599%, Zn –

0,225%, urme de staniu și plumb; incluziuni nemetalice sub 1% din suprafața analizată.

³ E. Comșa, *Neoliticul pe teritoriul României. Considerații*, București, 1987, p. 105.

⁴ *Ibidem*, p. 103-104 (fig. 21 și 23). Pentru nuanțări tipologice în cadrul culturilor enunțate, cf. Al. Vulpe, *Începuturile metalurgiei aramei în spațiul carpato-dunărean*, în *SCIV*, 24, 1973, 2, p. 221-222.

În ceea ce privește apartenența culturală, piesa la care ne referim se încadrează vastei arii Cucuteni-Tripolie. În spațiul geografic de la răsărit de Prut în literatura de specialitate sunt consemnate analogii în descoperirile de la Veremje (la sud de Kiev – vestigii atribuite fazei de mijloc a culturii Tripolie), Colodiazin⁵ (fază târzie), Bodachi, Sofievsc, Tripolie, Șcerbanevka⁶ ș.a. În Basarabia se mai semnalează două astfel de topoare, unul la Brânzeni-Țiganca, cu ceafa teșită într-o parte datorită posibil folosinței îndelungate și altul la Soroc, care prezintă longitudinal, pe mijloc, o ușoară linie a înclinării planurilor celor două jumătăți astfel departajate ale feței sale.⁷ Pentru teritoriul cucutenian se cunoaște o piesă asemănătoare cu cea de la Comănești descoperită într-un context clar arheologic la Cucuteni⁸. Singura deosebire notabilă este faptul că toporul menționat prezintă un tăiș mai arcuit.

Din punct de vedere tipologic descoperirea de pe valea Solonețului se poate înscrie cel mai bine în varianta Gumelnița, cărcia îi sunt atribuite topoare semnalate la Glina, Gumelnița, Sokol (Bulgaria), Poroschia și Cluj.⁹ Așa cum o demonstrează descoperirile ulterioare, unelte de această formă, folosite în principal ca daltă, au continuat să fie produse din bronz.¹⁰

AN ENEOLITHIC COPPER AXE DISCOVERED AT COMĂNEȘTI (SUCEAVA)

SUMMARY

The article puts into scientific circuit a native copper axe listing itself among the rare discoveries of this kind within the Cucuteni – Tripolie culture. Its type can be met also within the Gumelnița culture (in the Coteana and Gumelnița variants), and the Sălcuța culture, as well as within the Transylvania and Hungary eneolithic.

FIGURE EXPLANATION

Fig. 1. An eneolithic copper axe.

⁵ D. J. Teleghin (sub redacția), *Arheologija Ukrainskoj SSR*, I, Kiev, 1985, p. 219. Toporul de la Colodiazin prezintă partea tăișului mai lărgită, fiind datat altfel decât cel de la Veremje (p. 235).

⁶ V. I. Marchevici, *Pozdnetripol'skie plemena severnoj Moldavii*, Chișinău, 1981, p. 104, unde se dă și bibliografia descoperirilor menționate.

⁷ *Ibidem*, p. 39-40.

⁸ H. Schmidt, *Cucuteni in der oberen Moldau, Rumänien*, Berlin-Leipzig, 1932, p. 59-60 și pl. 30/11.

⁹ Al. Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien*, II, PBF, IX, 5, München, 1975, p. 56, pl. 32/245-250. La analogiile citate, adăugăm și un exemplar cu loc de descoperire necunoscut, neinventariat, care se găsea la data publicării monografiei în colecțiile Muzeului Național de Antichități.

¹⁰ M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977, p. 87, 108, 115 și pl. 124, 195 și 220. În încheiere – și nu în ultimul rând – ținem să mulțumim cercetătorului Dan Monah pentru unele sugestii bibliografice.